

GALIJOTI OTOKA KRKA

(Prema spisima biskupskog arhiva u Krku)

Ivan Žic Rokov

More je oduvijek privlačilo ljude. Stanovnici naših krajeva služili su se lađama nekoliko tisuća godina prije naše ere. Najstarija do sada poznata slika lađe u Evropi pronađena je u Grapčevoj spilji na Hvaru, a stara je oko 4500 godina.¹ Dakako, i brodogradnja ima svoju povijest. Najprije su upotrebljavali niske, dugačke lađe na vesla. Već Iliri uz vesla rabe i jedra. Kasnije su počeli graditi i veće, visoke brodove za prevažanje tereta na dužim linijama i širim morima. Takvi su brodovi pretežno rabili jedra. Ratni brodovi su do pod konac XVIII st. ostali niski i pretežno su se pokretali veslima, da budu neovisni od vjetra, pokretljivi i okretni.

Obje ove vrste brodova zvali su u Evropi galija. Neke su galije imale i posebna imena prema svojim vlastitostima. Tako se **zenzila** (osjetljiva) zvala lagana galija, **galeaca**, **galjun** velika galija, itd. Galija je bilo raznih veličina, od malenih galijsa do velikih galjuna sa više jarbola i jedara. Jače ratne galije bile su dugačke i do 50 m, široke 7 m, a imale su do 2 m gaza. Redovito su sprijeda imale podvodni okovani kljun za probadanje protivničkih brodova, mali toranj, naprave za bacanje kamenja, zapaljenih stvari, a kasnije su imale i topove.

Veće zenzile i druge ratne galije imale su uzduž palube usporedno svrstanih po 25 klupa na kojima su sjedili veslači. Bili su smješteni po 10 na jednoj klupi, te bi po 5 njih vozili na jedno veslo, jedni s desne, a drugi s lijeve strane. Vesla su znala biti dugačka do 14 m. Vrlo često su ratne galije imale po više redova vesala smještenih jedan nad drugim; sjedala su bila tako smještena da su veslači gornjeg reda imali noge položene na donjem sjedalu. Prema broju redova vesala zvale su se galije dvovasalska, trovesalska (birem, trirem itd.). Na viševesalskim galijsa bila su vesla obično kraća, pa je na svakom veslao po jedan veslač. Razumljivo je da su trebali puno veslača. Bilo je galijsa sa samih 50 veslača, sa 250, sa 600, pa i sa 1200 ljudi posade.²

Svaka galiija imala je komandanta, koji se je zvao **soprakomit**. Uz njega bili su i drugi pomagači. To su bili redovito plemići. Veslači su se zvali **galijoti**. Bilo ih je dvije vrste. Jedni koji su služili po kazni (kažnjenici, robovi, zarobljenici), te oni koji su bili prema tadanjim propisima dužni služiti u ratnoj mornarici. Takvi su se zvali skapoli (scapoli). Kažnjenici su imali težu disciplinu, te su nosili na nogama verige kojima su bili privezani za galiiju kod vožnje. Bilo je i dobrovoljaca na plaću, i oni su bili slični skapolima.

Život im je bio težak svima. Veslali su svakog dana po nekoliko sati, bar radi vježbe. Kad su bili u pokretu veslalo se i po 20 sati bez prestanka, ali tako da su bile tri smjene. Kad su bili u luci, morali su čistiti i uređivati galiiju. Bili su izloženi žezi, mrazu, vjetrovima i kiši. Bili su loše odjeveni. Ljeti su nosili košulje i hlače od suroga platna, zimi su nosili suknene hlače i kabanice, ali su imali bose noge. Kod parada u luci imali su plave hlače, crveni haljetak i crvenu kapu.

Krištof de Canale god. 1558. izvješćuje dužda da ljudi u Dalmaciji odlučno odbijaju dalju službu na galiijama, pošto vide da su oni koji se vraćaju goli, bos i bez jednog novčića. Oni će prihvatiti svaki i najteži posao, ali ne žele na galiije. On savjetuje neka služba traje tri godine na mjesto kraćeg roka, kako je uvedeno u posljednje doba. Neka se galiijotima većina plaće daje unaprijed, da mogu kupiti »kabane, pokrivače i ostalo«. Neka im se daje dobar pripek (baškot), a ne od kojekakvih smjesa »pa radi toga otrovan«.³

I. Na čijim su galiijama naši ljudi služili

1) *Od doseljenja Hrvata na Krk do 1480. godine*

Kad govorimo o galiijotima otoka Krka, zanima nas u prvom redu kada i na čijim su galiijama služili. Prošlost naselja na Krku seže u najdalja vremena. Na ovom nas mjestu zanima ta prošlost od časa kada su naši pređi, Hrvati, naselili ovaj otok. Smatramo da su oni došli u Istru i Hrvatsko primorje početkom VII stoljeća. Ovaj je otok tako blizu kopna da prijelaz s kopna na nj nije mogao predstavljati veliku poteškoću. Od početka VII st. do konca X st. bio je otok Krk djelomično pod Bizantom, djelomično pod hrvatskim vladarima. Da li su naši ljudi i u to doba služili na ratnim brodovima, nije nam poznato.

Mleci su u IX st. toliko izgradili svoju pomorsku silu da su, tako reći, gospodarili Jadranom. Zato je i naš otok od god. 1000. tri puta pao pod njihovu dominaciju. Prvi put vladahu otokom od oko god. 1000. do 1059; od ove godine do god. 1118. otok je u rukama hrvatskih vladara, a od 1118. do 1315. god. opet pod mletačkom vlašću. Od 1350. do 1480. god. gospodare nad otokom hrvatski vladari. Kad je Blaž Madjar, kape-tan kralja Matije Korvina 1480. god. opsjedao Krk sa 6000 vojnika — da kazni kneza Ivana Frankopana zbog nekih prestupaka — Ivan pozove u pomoć Mletke. Mlečani su došli, ali je i Ivan izgubio svoju državinu. Od tada su Venecijanci gospodarili nad otokom neprekidno do pada Mletaka pred Napoleonovom silom god. 1797.⁴

Do god. 1480. Krk je u dva navrata bio pod mletačkom dominacijom, ukupno oko 290 godina. Sve govori da otočani kroz to doba nisu redovito služili na mletačkim galijama. Na otoku su, bar od XI st. dalje, stvarni gospodari krčki knezovi, kasnije prozvani Frankopani. Oni su bili u tim vremenskim razdobljima mletački vazali, pa su im možda nešto i plaćali, ali su zapravo bili i ponašali se kao slobodni gospodari otoka. Frankopani su zaista — kad su bili primorani prilikama — preuzimali u tom pogledu neke obaveze. Tako su se 1243. god. obavezali Mlecima zajedno s Osorom i Rabom da će svojim brodovima sprečavati gusare. Svakako 1248. godine, ako ne već koju godinu ranije, Venecija je Frankopanima oduzela otok do god. 1260. Od 1253—1260. god. vladao je kao knez na otoku Lovro Teupolo, sin duždev. Knez Fridrik II Frankopan, da bi opet dobio otok, obećao je god. 1260. da će uvijek za pomoć Mlecima naoružati jednu galiju, kad budu oni naoružali 30 galija. Pred toga dozvolio je da Venecija smije na otoku sakupiti, kad ustreba, 200 plaćenika za svoju armadu.⁵ Čini se da se ovakvih obaveza nisu dugo držali, već su ih se oslobađali ako su mogli.

Ipak su i kroz ovo razdoblje, u stanovitim zgodama, Mlečani i ovuda tražili plaćenike za svoje galije. Tako je u lipnju 1343. god. dužd Andrija Dandolo poslao svog izaslanika Nikolu Amantio knezu u Rab s pismom u kojem piše da želi naoružati dvije galije protiv pirata, pa traži od njega 50 ljudi i šalje novac da ih se plati. Novac je ostavio knezu, da on plati ljude, jer je poslanik žurno morao drugamo. Očito je da je morao poći po našim otocima s istom misijom, jer 50 ljudi nije predstavljalo ni petinu posade za samo jednu galiju. Došao je sigurno i na Krk i tražio ovdje više ljudi nego na Rabu, jer ih je ovdje i bilo uvijek više.⁶

Iako Frankopani, kao mletački vazali, nisu smjeli imati za vlastite svrhe naoružanih galija, nije isključeno da su ih imali kad nisu bili pod okriljem mletačkog lava. I u doba mletačkog vazalstva imali su svojevršnih naoružanih brodova, iako to nisu bile ratne galije. God. 1345. piše creski knez u Mletke da knez Bartul Frankopan ima naoružane brodove »ligna armata« u Kvarneru i da sa njih pljačka mletačke brodove.⁷

Nije ni čudo da su imali nešto brodova, ta bili su na otocima! Nužno su im trebali bar za promet s kopnom.

Knez Bartul piše 23. VI 1343. u Mletke da je upravo dobio vijest preko biskupa I. Malfiensi, koji se vraćao iz Ugarske, da će ugarska kraljica na more, pa zatim u Pulju (Puglia). On moli da mu dadu cresku galiju sa svom opremom (cum suis gravimentis) i sa 3 ili bar 2 čovjeka koje će čuvati tu opremu. On, dakle, ne treba posade jer će uzeti svoje sposobne ljude kao veslače i uopće kao posadu galije.⁸

God. 1451. knez Ivan Frankopan moli Mletke da mu dadu jednu galiju »sibi prestare unam galeam«, jer se podijelio s braćom, pa je sad sam gospodar otoka Krka. On ne želi ničije zaštite osim mletačke. Moli da mu dozvole podići mletačku zastavu. Oni su mu u svemu udovoljili.⁹

Tako vidimo da su naši otočani bar povremeno i prije zadnjeg perioda mletačke vladavine služili na mletačkim galijama i na brodovima

domaćih knezova. Redovitije je to moralo biti već od 1451. god. kad je knez Ivan dobio svoju galiju.

2) *Za vrijeme posljednje mletačke vladavine (1480—1797. godine)*

Od 1480. do 1797. god. su, dakle, Mlečani apsolutni gospodari na otoku Krku, pa na njega, kao na svoje ozemlje, protežu svoje zakone i svoje običaje. Tako već 1489. god. tadanji providur u Krku Antun Vinciguerra spominje da su slobodni od radova oko obnavljanja gradskih zidova oni koji su određeni da služe na galiji, fusti ili bilo kojem brodu što se oprema.¹⁰ Iz ovog perioda, koji je trajao 317 godina, imamo dosta dokaza da su naši otočani neprestano služili, nekad vrlo brojni, kao galijoti na mletačkim galijama. Te podatke crpimo iz mletačkog Državnog arhiva, naročito iz izvještaja mletačkih upravitelja otoka Krka, tzv. providura, te iz raznih notarskih zapisnika i drugih spisa u Biskupskom arhivu u Krku.

Izvještaji providura u XVI st. cijene da se broj stanovnika otoka kreće od 9000—11500; od toga oko 2500 sposobnih za vojnu službu »da fation«. Od njih da se bez poteškoća može opremiti 2 do 4 galije.¹¹

Prvo svjedočanstvo koje nam govori o masovnom služenju naših otočana na galijama jest pismo biskupa Petra Bemba iz god. 1570. upravljeno, čini se, papinom nunciju u Mletke. On se tuži da je prilikom povratka našao otok pust, bez ljudi, ne samo onih »de faccione« nego i bez staraca i bez dječaka. Naročito je porazno na njega djelovao Vrbnik, koji je inače bio pun radinih ljudi, a sad je u užasnom stanju. Moli da se nešto učini za naše ljude.¹²

God. 1571. izvješćuje duždu providur Andrija Budumier da je na otoku raspoloživo 1500 ljudi »da fation«, ... »osim velikog broja onih koji se nalaze u mornarici Vaše jasnosti i 40 koji se nalaze na poslu u Zadru«. Dalje tvrdi da se dužd svake godine služi ljudima otoka. Oni su svi uvježbani u veslanju. U samom mjestu da je redovito pod zapovjedništvom kapetana 630 ljudi, koji su vrlo disciplinirani.¹³

Ove je, dakle, godine bilo na galijama oko 1000 otočana. To je godina bitke kod Lepanta. Oko 600 ljudi bilo je na krčkoj galiji, a ostali na drugima. Otočani su, kako ćemo vidjeti, uz službu na krčkoj, služili i na rapskoj, creskoj i drugim galijama. Poznato je da se i krčka galija borila kod Lepanta. Čini se da ih je tada vrlo mnogo poginulo. Biskup Petar Bembo 1571. god. u jednom se pismu opet tuži da na otoku manjka radna snaga, jer su ljudi na galiji. Primjećuje se da su sada već većina zapravo mrtvi. Iz toga zaključujemo da je tada već imao vijesti o pogibiji mnogih otočana.¹⁴

Zapovjedniku krčke galije koja se borila kod Lepanta, Ljudevitu Cicuta, postavio je 1575. god. krčki Senat, reć bi još za života. priznanje na nadgrobnoj ploči u katedrali u Krku, kako se to može i danas čitati.

O masovnom služenju naših ljudi na galijama i o njihovim pogibijama u slijedećim stoljećima svjedoče nam i druge činjenice. God. 1647. zbog nekog problema trebalo je dokazati smrt galijota Petrovića iz

Vrbnika. U zapisniku se kaže kako je došla vijest iz Levanta da su poginuli svi ljudi koji su se ukrkali na krčku galiju kao galijoti skapoli (scapoli) pod zapovjedništvom sopracomita Santa Cicuta, osim jednoga jedinoga.¹⁵

God. 1710. obraćaju se krčki suci providuru da ih zaštiti pred conte Zaro, koji od njih traži velike količine vapna. Kao motiv navode i po-manjkanje ljudi, jer što na krčkoj, što na rapskoj galiji služi »u tako dugom ratu« preko 600 otočana.¹⁶

Iz navedenih činjenica vidimo da su uvijek na stotine otočana služili kao galijoti na krčkoj i drugim galijama mletačke mornarice i da se mnogi nisu vraćali svojim kućama živi.

3) *Po kojem kriteriju su bili uzimani na galije*

Naši su ljudi bili dizani na galije kao galijoti-veslači prema onda postojećim propisima na čitavom ozemlju kojim su gospodarili Mlečani. Imali su skromnu plaću. Pojedinci su dizani i kao kažnjenici, i s njima je postupak bio drugačiji.

Citirani izvještaj providura Mafea Girardo iz 1554. i Kristofora de Canale iz 1558. god. pruža nam dragocjene podatke o načinu na koji su se galijoti novačili za službu na galijama. Kad bi komandant mornarice trebao nove ljude, zbog razloga što su dotadanji bili pušteni kućama ili što su neki pobjegli, poginuli ili umrli itd., naredio bi da mu se pošalje izvjestan broj ljudi.

Providur bi sporazumno s općinom u Krku pozvao kaštele da svaki da određeni broj ljudi. Tada bi se u pojedinom kaštelu sakupio skup onih koji su bili dužni služiti kao galijoti i vukli bi kocku — »per boletino«, »per rodolo«. Mafeo Girardo kaže za neke u Krku da nisu »messi nella sorte del rodolo«, što znači da su stavljali papiriće s imenima u posebnu drvenu kutiju u kojoj bi se papirići izmiješali pa bi dizali na sreću. Oni čiji papirići bi se dignuli morali bi taj puta poći na galiju. Tako 25. VII 1630. Grgur Svadižić iz Poganke kaže: »essendo levato per sorte overo in boletino« — (»budući da sam dignut na sreću to je u papiriću-buletinu — ...«). Na takav ili sličan način izražavaju se gotovo svi.

Tako se dne 4. III 1669. pogađa Petar Radetić iz Sv. Vida s načelnikom Omišlja za 700 L (picoli) da će poći na galiju u ime kaštela Omišlja, jer je providur Kamilo Zane, po nalogu generala Dalmacije i Albanije, naredio da se pošalje jedan i pol čovjeka po kaštelu. Bit će ih ovaj puta dignuto svega 9 iz otoka.¹⁷

Neki su bili izuzeti. To su bili, pored ženskoga spola, starci i djeca, često još zanatlije, fakini, dućandžije, beskućnici itd, ili oni koje bi vlast izuzela zbog kakve zasluge i slično. Imamo više arhivskih podataka iz kojih se vidi kako se zbog raznih razloga oslobađalo pojedince od službe galijota na galijama. Evo nekih:

Sudac gornjih sela Dubašnice Juraj Sablić izjavljuje pred notarom dana 18. X 1657. kako ima ovlaštenje od providura Lorenza Vittini (?)

da smije balotiranjem pitati ljude pristaju li da bude izuzet kovač Nikola Dobrilović od svih »fationi personali«, ako pristanu on i njegov sin Mate da izrađuju lemeše, sjekire, motike po točno predloženoj cijeni.

Dana 27. VII 1659. sudac Dinko Utorović sazivlje birače na trg u Omišlju da se balotiranjem izjasne pristaju li da kaštel primi od Dinka Pindulića L. 700 za pokriće parničkih troškova s kaštelom Dobrinj zbog granice, uz uvjet da ga oslobode služenja na galiji i svih drugih sličnih dužnosti. Od 74 prisutna birača izjasnilo se 71 da se prihvati ponuda.¹⁸

Providur Lucijo Balbi ponudio je omišaljskom načelniku Ivanu Pinduliću i četvorici omišaljskih jurata da će osloboditi dvojicu Omišljana svake vojničke službe i straže ako mu priskrbe L 400 (picoli). Oni su 17. VII 1665. na trgu sakupili skup od 51 čovjeka i »balotirali«, te se 46 njih izjasnilo za.¹⁹

Omišaljski kaštel našao je god. 1669. ljude koji su pošli na rapsku galiju uz plaću umjesto dizanja sreće, ali je došao u stisku kada je trebalo platiti te ljude. Neki Nikola Galante ponudio se da će im dati L. 550 ako mu doživotno oslobode sina Nikolu od službe na galijama. Dana 16. VIII 1669. su pristali na ponudu.²⁰

Tako vidimo da su nekad pojedince, koji bi inače bili dužni da služe, oslobađali providuri ili druge mletačke vlasti, a nekad sami zainteresirani u pojedinom kaštelu zbog smanjenja novčanih tereta. Dakako da je tako ostajao manji broj obveznika, pa je bila veća opasnost za pojedinca da bude pozvan.

Oni koji nisu nikada služili, morali su od vremena do vremena plaćati porez ili taksu. God. 1571. u spomenutom izvještaju providur Andrea Bodumier kaže da je po nalogu dužda popisao sve one koji nisu nikada služili na galijama, pa ih je taksirao 16 dukata po glavi. To je bilo oko 100 L po glavi. Tako je dobio 1100 dukata. Od toga je jedan dio potrošio za 200 galijota od onih 400 ljudi koje je popisao za vojnu službu.²¹

Providur Mafeo Girardo tuži se u citiranom izvještaju da se način novačenja dizanjem sreće — per rodolo — izrodio po svoj Republici. Mnogi koji, bi po dizanju sreće morali poći služiti kao galijoti, nađu drugoga da ide umjesto njih za plaću. Daju 200 ili čak 250 lira, osim onoga što svakomu daje dužd. To je propast ovog siromašnog naroda, jer da dobiju tih 250 lira, osim onoga što svakomu daje dužd. To je propast ovog siromašnog naroda, jer da dobiju tih 250 lira moraju ili prodati dio svog imanja, i to za polovičnu cijenu, ili su prinuđeni plaćati velike kamate. Neki se pak na taj način bogate. Redovito to preuzimaju oni koji nisu dužni podvrći se dizanju sreće. To su često oni iz grada, kao razni dućandžije, zanatlije, fakini, gladuhi i ovima slični, koji bi i bez toga pošli na plaću služiti, kad ne bi znali da će na ovaj način dobiti više.

II. Nešto sačuvanih imena galijota, krčka galija i soprakomiti

1) *Nekoliko sačuvanih imena galijota*

Od mnoštva galijota koji su u razdoblju od nekoliko stotina godina bili dignuti na otoku i služili na mletačkim galijama, naišli smo u arhi-

vima za sada tek na malen broj imena. Pored već spomenutih, navest ćemo ovdje još neke čije smo ugovore ili oporuke našli u arhivu. Iz njih će se vidjeti konkretno ono što smo naprijed rekli.

Dana 22. ožujka 1538. sklopili su u Dubašnici ugovor o preuzimanju galijotske službe za druge: Gregor, sin Petra Negro. On se obavezao da će poći na krčku galiju kao veslač »za ovaj vijaj« — putovanje za Stjepana i Jura Biljakovića iz Poljica. Oni mu daju L. 200 i 2 ovce s janjcima. Svjestan da se može svašta dogoditi, pa i da se više ne vrati, Gregor čini oporuku. Spominje se da je na galiji soprakomit Ivan Cicuta. Slično preuzima dužnost neki Petar Brusić nazvan »Bogdan« umjesto Jura Kovačića za L. 180.

Dne 25. III 1538. također u Dubašnici, čine ugovor i preuzimaju dužnost Frane Sablić od svoga brata Mihovila (koji mu daje L. 170), Mate Milčetić od Jura za Jura Vežića (za L. 170), Stjepan Stančić za Nikolu Stančića (daje mu L. 100 i 1 baril vina), Petar Mafredin za Pavla Brusića (za L. 160), Grgur (Gregor) Bilešić za Mata Brusića (za L. 180 i 1 baril vina), Ivan Pindulić iz Omišlja za Pavla Strilčića (za L. 200). Svi oni prave pored ugovora i oporuku.

Tog istog dana u Dubašnici napravilo je oporuku 12 ljudi, jer idu na istu galiju, vjerojatno vršeći svoju dužnost. To su Petar Sablić od Mata, Bare Sablić, Jure Žužić, Stjepan Stančić, Grgur Brajdarić, Mate Purić, Vid Radivoj, Franjo de Berzac (Brzac), Mate Jelić, Mate Brozić Kuzmin iz Vrbnika, Mihovil Kraljić i Petar Purić.²²

Od mnogih koji su god. 1571. bili na galijama sačuvano nam je ime Mata Malatestinića, koji jednom zgodom god. 1578. tvrdi da je pred 7 godina bio galijot.²³

Dana 10. III 1577. tvrdi se da Franjo Sibikoč na krčkoj galiji služi kao galijot i da tom galijom zapovijeda Ljudevit Cicuta.²⁴

Dana 18. V 1626. Franjo Brembalić od Petra iz Baške zaključuje ugovor s Jurom Hrzićem od Iva iz Dubašnice, po kome Hrzić preuzima dužnost umjesto Brembalića dignutog na sreću. Na krčkoj galiji tada je soprakomit Santo Cicuta. Istog dana Petar Jakominić od Jura iz Dobrinja, koji »je bio dignut« papirićem za galijota, pogađa se s Nikolom Tihomilićem Matovim iz Dubašnice. Tihomilić preuzima dužnost da će umjesto Jakominića služiti »dok bude potreba i dok dotična galija ne otpusti i ostale galijote. »Jakominić će mu dati 110 dukata, računajući 6 lira za dukat.

Iz ovoga se vidi, pored ostaloga, i to da rok trajanja nije bio određen. To vidimo također iz izvještaja kapetana de Canale, koji tvrdi da se vratio s brodovljem u Mletke nakon 34 mjeseca izbivanja. Svakako je to ovisilo o potrebi, o ratnim prilikama i drugim okolnostima. Kako smo vidjeli, Kristof de Canale god. 1558. predlaže neka služba traje 3 godine. Tada je bio, prema njegovim riječima, u praksi kraći rok. Kažnjenici pak morali su služiti toliko na koliko su bili osuđeni. To je bilo često desetke godina, pa i doživotno. Providuri su imali vlast pretvarati razne kazne, pa i kaznu na smrt, u službu veslača na galiji, ako je trebalo i doživotno.

Na krčkoj je galiji »Illustrissimo cavalier Santo Cicuta« »izabrani« soprakomit Krka. Iz toga se vidi da su i u Krku birali soprakomite od vremena do vremena, i to, kako je bila praksa, od plemićkih obitelji. Vidjet ćemo da su to bili uglavnom članovi porodice Cicuta.²⁵

Dana 23. V 1626. na obali u Krku sklapaju ugovor o uzdržavanju svoje majke Dumke braća Ivan i Juraj Bilović iz Dubašnice. Oni su služili na krčkoj galiji. Nekoliko dana kasnije, tj. 30. V 1626. čine u Dubašnici svoje oporuke Ivan Tihomilić i Grgur Dujmović od Iva, jer moraju poći na krčku galiju kao galijoti. Malo nakon toga sklapa ugovor Svetovičan Vid Spicijarić s Bartulom Dovićem koji za Vida preuzima dužnost kao galijot. Slično tako Petar Seršić iz Omišlja ugovara s Jurom Fabijanićem iz Miholjica da ovaj uz nagradu preuzme dužnost za Seršića.

Augustin Pokić iz Dobrinja pravi oporuku prije polaska na krčku galiju. To je isto učinio 25. srpnja 1630. kod notara u Krku Pavao Krašović iz Dubašnice, koji mora poći za galijota na cresku galiju.

Istog dana sklapaju ugovor Matej Vidić iz Omišlja, koji preuzima obavezu da će umjesto Petra Bilića iz Sv. Vida »služiti kao galijot na creskoj galiji ili u armadi kako i ostali galijoti ovog otoka«. Petar Bilić će mu dati L. 660 i jednu pinjaticu, kad se vrati. Isto je tako dignut na sreću za službu na creskoj galiji ili duždu u armadi Grgur Svadižić iz Poganke. On se pogađa s Jakovom Difničem, također iz Poganke (Dubašnica), i daje mu L. 650 da ide služiti umjesto njega. Mihovil Žužić iz Skrpčića ugovorom preuzima dužnost da ide za galijota na cresku galiju umjesto Nikole Brusića iz Brusića, koji mu daje L. 700. Ivan Brusić iz Risike ugovorom preuzima dužnost da će ići za galijota na cresku galiju umjesto Ivana Grdinića iz Sužana; Grdinić mu plaća L. 680. Mate Ostrogović iz Vrbnika preuzima dužnost svog oca Mata, pa ide za galijota na cresku galiju; otac mu od dobre volje daje L. 300.²⁶

Dana 8. IV 1646. čini testamenat Stipan Pohmijević, sin Mihovila, iz Bribira (stanuje u Vrbniku), koji ide »na žuntu« na galiju »armižanu« umjesto Ivana Volarića, a ovaj mu zato ima dati prema »kordiji« L. 590.²⁷

Dana 27. II 1657. Ivan Bolonić prodaje neki komad zemlje Juru Kraljiću iz Dubašnice. Ovaj mu odmah plaća L. 50, a ostalo da će mu dati iza procjene, kad Bolonić »dođe s galijom u ove krajeve ili ako mu pošalje pismo«. Zemlja je bila procijenjena na L. 176, pa je ostatak primila dne 8. III 1658. neka Kate kći Jura, baštinica spomenutog Ivana Bolonića. Znači da je Bolonić u međuvremenu umro, po svoj prilici na galiji.²⁸

Dana 15. X 1650. spominju se kao galijoti na krčkoj galiji Vrbničani Mate Picinić i Nikola Toljanić, a 1. III 1657. spominju se kao galijoti na rapskoj galiji Franjo Brusić i Mihovil Vidinić. Dana 2. VIII 1665. piše oporuku Grgur Jelić, sin Grgura, iz Omišlja, jer se pogodio da će poći na jednu galiju za galijota. Istoga dana Petar Bolonić preuzima ugovorom dužnost da pođe za galijota na jednu galiju umjesto Jura Seršića, nazvanog Vretenica, iz Miholjica. Seršić će mu u ratama isplatiti L. 800.²⁹ I na kraju, da spomenemo Maru Galjanić, ženu Jura, koja god. 1694. zahtijeva neka potraživanja svoga muža, koji se već oko 4 mjeseca nalazi na krčkoj galiji.³⁰

Ako dobro promotrimo navedene podatke, vidimo da su naši otočani služili kao galijoti na galijama u službi Mletaka u svako doba kroz razdoblje od 1480. do 1797. godine. Nekada, razmjerno prema broju žitelja na otoku, u vrlo velikom broju. O tome nam svjedoče navedeni podaci, osobito iz 1571, 1647. i 1710. godine.

2) *Krčka galija*

Vidjeli smo da su krčki knezovi Frankopani imali svoje naoružane brodove, vjerojatno povremeno i galije. Svakako je knez Ivan dobio galiju od Mletaka 1451. godine. U razdoblju posljednje mletačke vladavine na otoku spominje se često »galera veglesana — krčka galija«. Imamo i stvarnih dokaza da je Krk u to doba imao svoju galiju, pitanje je samo da li je i kroz čitavo ovo razdoblje imao sam svoju galiju. Znamo iz izvora, kao npr. iz citirane nadgrobne ploče Ljudevita Cicute u krčkoj katedrali, da je Krk 1571. god. u bici kod Lepanta sudjelovao sa vlastitom galijom. Bila je to trovesalska galija — trirem. Pored ovog sigurnog podatka imamo i podatak od oko 1710. godine. Već smo naprijed naveli da su krčki suci zatražili zaštitu providura pred nekim conte Zaro, koji od njih traži velike količine vapna. To je bio, čini se, rapski knez. Oni kažu da su u dugom ratu potpuno opremili ljudima krčku galiju i djelomično rapsku, ukupno oko 600 ljudi.

U raznim oporukama i ugovorima iz 1538, 1577, 1626, 1630, 1650. i 1694. god. kaže se da dotični ide ili da se nalazi na »krčkoj galiji — galera veglesana«. Poteškoća nastaje u tome što su prema nekim podacima, koje iznosi Danilo Klen u citiranoj raspravi, Krk, Cres i Rab od početka XVII st. opremali zajedno jednu galiju. Soprakomita su birali na 5 godina po redu iz svakog spomenutog otoka. Galija se zvala krčka, creska ili rapska, prema tome odakle je bio soprakomit koji je njome onih 5 godina zapovijedao.³¹

Nedvojbeno je dakle da je Krk imao svoju galiju do konca XVI stoljeća, a kasnije vjerojatno zajedno s Cresom i Rabom, ali nije isključeno da je u teškim ratnim prilikama morao naoružati ponekad svoju vlastitu galiju. Iz ugovora razabiremo da su naši ljudi zaista služili i na creskoj i rapskoj galiji u XVII stoljeću. Često nailazimo na formulaciju da preuzimaju dužnost na jednu galiju u »armadu«. To je i razumljivo. Veliki broj ljudi koji je često bio dizan u galijote nije sav mogao služiti samo na krčkoj galiji.

Nažalost, nije nam se sačuvala, koliko je nama poznato, nikakva slika krčke galije. Za krčku galiju koja je sudjelovala u bici kod Lepanta znamo da se zvala »Cristo ressussitato — Uskrsli Krist«.

3) *Krčki soprakomiti*

Poznato je da su se za zapovjednike galija — soprakomite birali plemići. U Krku su ovu službu, čini se, ponajviše vršili članovi obitelji Cicuta. Ova se plemićka obitelj spominje već u XV st. u Krku. Po svojoj prilici bila je već u službi Frankopana. Njezino porijeklo i narodnost nije

nam jasna. Mletački providur Krka Anđelo Gradonico kaže u svojoj relaciji god. 1559. da su Cicute uz obitelj Zuttinis (po svoj prilici Cetinić), glavne plemićske obitelji u Krku. Njemu je, veli, uspjelo pomiriti te dvije obitelji, koje su bile na čelu dviju protivnih struja u Krku i posvađene već godinama. Tuži se na jednog od tih Cavalier Cicuta, reć bi, zato što je u vezi s uskocima.

Obitelj je ostala ugledna kroz čitavo vrijeme Venecije, a kasnije, kao i druge obitelji, polako se gubi. Zadnji Cicute nestali su iz Krka pod kraj austrijske vladavine. Prije drugog svjetskog rata živjeli su neki u Grazu.

Kako izlazi iz navedenih podataka, god. 1538. soprakomit krčke galijske bio je Ivan Cicuta. God. 1571. susrećemo kao soprakomita krčke galijske drugog člana ove obitelji, iz bitke kod Lepanta poznatog Ljudevita (Lodovico) Cicuta. On je ovu dužnost primio god. 1564.³² God. 1577. opet je soprakomit isti Ljudevit. God. 1626. soprakomit je Santo Cicuta. Dakle, kroz skoro 100 godina vršili su ovu dužnost u Krku članovi ove obitelji.

Zaključak

Na kraju možemo na temelju iznesenih, makar i oskudnih podataka, zaključiti da su naši ljudi i za vrijeme Frankopana do god. 1480. povremeno služili na brodovima kao veslači, bilo to u svrhe knezova ili pak Venecije. No, od 1480. do 1797. god. kroz punih 317 godina služili su neprestano kao galijoti u mletačkoj armadi, bilo to na domaćoj krčkoj galiji ili na drugima. Oni su bili ponajviše skapoli, to jest dignuti po stanovitom redu i propisima. Bilo je pak i kažnjenika.

I na našem otoku bio se uvriježio običaj da su se od ove dužnosti otkupljivali oni koji su nekako mogli, pa ako i nisu bili bogataši. Išli su za njih drugi. Oni su, pak, na taj način često upropašćavali svoje gospodarstvo. Iz navedenih podataka vidimo da je na galijama bilo uvijek dosta naših ljudi. Ponekad toliko da je otok bio opustošen i da se osjećao veliki manjak radne snage.

BILJEŠKE:

¹ Ivo Rubić, *Naši otoci na Jadranu*, Split 1952.

² Petar Mardešić, *Galija*, Pomorska Enciklopedija 3; Bare Poparić, *O pomorskoj sili Hrvata za hrvatskih narodnih vladara*, Zagreb 1899; F. Palazzi, *Novissimo dizionario della lingua italiana*, Milano 1940.

³ Petar Mardešić, *Galijot*, Pomorska Enciklopedija 3; Monumenta historiae Slavorum Meridionalium, Commissiones et relationes Venetae III

(Dalje: MHSMCRV), JAZU, Relatio de m. Christofolo de Canal delle cose de mar, str. 109—111.

⁴ Vjekoslav Klaić, *Krčki knezovi Frankopani*, Zagreb 1901, str. 276—290.

⁵ Danilo Klen, *Galijske i galijoti iz Istre i otoka nekadašnje sjeverne Dalmacije u mletačkoj armadi (XI—XVIII st.)*, Rad-JAZU, knj. 318, str. 202.

⁶ MHSM II - JAZU, Listine o odnosu Južnih Slavena i Mletaka, knj. II, str. 186.

⁷ Na i. mj., str. 244.

⁸ MHSM-JAZU, Listine, knj. VI, str. 179.

⁹ Isto, knj. IX, str. 410/11.

¹⁰ Biskupski arhiv Krk (dalje BAK), Svezak prijepisi dukala, Antun Vinciguerra daju upute za gradnje u Krku.

¹¹ MHSMCRV III, Relatio viri nobilis Maphei Girardo die 27. VIII 1554, str. 58—63; Relatio de noi Michiel Bon et Gasparo Erizzo gia sindici in Dalmatia MDLIX, str. 131/132; Relatio di ser Andrea Bondumier di ser Zvane proveditor di Veglia presentata ai 3 di giugno 1571, str. 167—172.; t. VIII, Relatio viri nobilis Lauretii Gisii presentata die 23 augusti 1538., str. 144—146.

¹² BAK, akta biskupa Petra Bemba, II, pisma.

¹³ Relatio A. Bondumier, 1. c.

¹⁴ BAK, akta biskupa Petra Bemba, II, pisma.

¹⁵ BAK, akta nadarbina br. 22, dekanat Vrbnik, oltar sv. Šima.

¹⁶ BAK, akta biskupa Baltazara Nosadina.

¹⁷ BAK, Notarski spisi II

¹⁸ BAK, notarski spisi za oba navedena slučaja.

¹⁹ BAK. Notarski spisi.

²⁰ Na istom mjestu.

²¹ Relatio A. Bondumier, 1. c.

²² BAK, Notarski spisi I.

²³ BAK, Gradanske parnice I.

²⁴ BAK, akta biskupa Petra Bemba II.

²⁵ BAK, Notarski spisi I

²⁶ BAK, Notarski spisi II.

²⁷ Rudolf Stroh al, *Glagolska notarska knjiga vrbničkog notara Ivana Stašića*, Zagreb 1911, str. 157, br. 307.

²⁸ BAK, Notarski spisi II.

²⁹ Na istom mjestu.

³⁰ BAK, akta biskupa Baltazara Nosadina god. 1694.

³¹ Danilo Klen, 1. c., str. 219. U istoj radnji iznosi pisac da je, prema krčkom Statutu, na otoku Krku postojao poseban običaj o dizanju ljudi za galijotsku službu. Naime, ljudi su bili poredani po četama, pa su ih po redu uzimali, a ne na sreću. Istina je da su po kaštelima ljudi za javne poslove bili poredani po četama, pa su i išli na javne poslove po redu. Ipak su se i zamjenjivali, ako je trebalo. Taj običaj još postoji u nekim selima, osobito u dobrinjskoj podopćini kad se radi o popravljaju putova. Međutim ovdje izneseni slučajevi pokazuju da se i na Krku dizalo na sreću »balotiranjem«, »per boletino«, »per rodolo«. Ako je možda i bilo nekad tako, kako donosi D. Klen, za vrijeme Venecije je to brzo prestalo i prihvatio se običaj kao i svuda.

³² BAK, akta biskupa Petra Bemba II, pisma.

Riassunto

GALEOTTI DELL'ISOLA DI VEGLIA NEI DOCUMENTI DELL'ARCHIVIO DELLA DIOCESI DI VEGLIA

L'isola di Veglia è la maggiore dell'Adriatico. Fa parte dell'arcipelago del Quarnaro ed è situata in prossimità del Litorale croato. È stata popolata dai Croati già nel VII sec. Nel corso dei secoli doveva sostenere frequenti cambi di governi. Dall'anno 1000 al 1797 fu tre volte sotto il dominio di Venezia. Tuttavia fino all'anno 1480 regnarono da vassalli dei diversi poteri i principi del paese, più tardi noti sotto il nome di Frankopani (Frangipani). Dal 1480 al 1797 è direttamente sotto il governo veneziano. L'autore si pone come compito di stabilire la proporzione degli uomini da remo (galeotti) provenienti dalle isole croate che prestavano servizio sulle galere veneziane, specialmente in quest'ultimo periodo.

Basandosi sulle relazioni dei provveditori veneziani, cioè gli amministratori dell'isola durante questo periodo e su documenti dell'archivio della Curia vescovile, ha potuto constatare che gli isolani prestavano servizio come uomini da remo sulle galere della marina da guerra veneziana anche prima ma in modo particolare durante questo periodo. Il numero di questi variava secondo le esigenze ma talvolta fu tale da far sentire la mancanza di mano d'opera sull'isola.

Alle volte il numero di coloro che prestavano servizio si aggirava sui mille: un numero abbastanza alto considerando che la popolazione dell'isola non contava più di 10.000 anime. Molti tra di loro non tornavano più vivi. Si andava per forza. Il metodo di reclutamento era «per rodolo», cioè prelevamento a caso in ciascuno dei 6 castelli dell'isola. Venivano presi in considerazione soltanto gli uomini abili a servizio — «uomini da fation». Si usava anche qui come pure in altre regioni della Repubblica di farsi sostituire contro un determinato indennizzo. Prestavano servizio come scopoli ma v'erano talora dei detenu'ti sottoposti ad un regime più rigoroso.

Traduzione di Oskar Kisić

**KRČKI
ZBORNIK**

1

**KRK
1970**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 1

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ

PETAR STRČIĆ (glavni urednik)

dr NIKOLA ŠPANJOL

RIKARD ŽIĆ

RUDOLF ŽIĆ

Ovaj je svezak uredio:

PETAR STRČIĆ

Nacrt korica:

dr BRANKO FUČIĆ